

γράφων, συγγραφέων, γλυπτών κ.λπ. τα οποία και αποτελούν πνευματική ιδιοκτησία. Η πνευματική ιδιοκτησία έχει εξελιχθεί σε ιδιαίτερο κλάδο του δικαίου και ρυθμίζεται από ειδική νομοθεσία.

B. Τα νομικά πρόσωπα

1. Έννοια – Είδη

Όπως λέχθηκε πιο πάνω υποκείμενο εννόμων σχέσεων (δικαιωμάτων και υποχρεώσεων) είναι όχι μόνο τα φυσικά πρόσωπα (οι άνθρωποι) αλλά και τα νομικά πρόσωπα.

A) Νομικό πρόσωπο είναι ένωση προσώπων ή σύνολο περιουσίας που επιδιώκουν ή εξυπηρετούν ορισμένο κοινό σκοπό και αποκτούν νομική προσωπικότητα, δηλαδή έχουν αναχθεί σε υποκείμενα εννόμων σχέσεων.

Για τη φύση του νομικού προσώπου έχουν υποστηριχθεί διάφορες θεωρίες, οι κυριότερες από τις οποίες είναι η θεωρία του πλάσματος δικαίου και η οργανική θεωρία ή θεωρία του βουλευτικού οργάνου.

Κατά τη **θεωρία του πλάσματος δικαίου** το νομικό πρόσωπο δεν υπάρχει στην πραγματικότητα, αλλά είναι δημιούργημα (πλάσμα) του δικαίου. Γι' αυτό το νομικό πρόσωπο δεν έχει δικαιοπρακτική ικανότητα (για την ικανότητα αυτή βλ. πιο κάτω σελ. 57 επ.) αλλά, αντί γι' αυτό, δικαιοπρακτούν τα φυσικά πρόσωπα που το διοικούν, δηλαδή οι αντιπρόσωποί του. Συνεπώς για τις αδικοπραξίες των αντιπροσώπων του δεν ευθύνεται το νομικό πρόσωπο αλλά οι ίδιοι οι αντιπρόσωποί του.

Κατά την **οργανική θεωρία** το νομικό πρόσωπο έχει δική του βούληση που εκφράζεται με τη βούληση που σχηματίζουν με ορισμένη διαδικασία και στα όρια της εξουσίας τους τα όργανά του. Γι' αυτό οι δικαιοπραξίες ή αδικοπραξίες των οργάνων του νομικού προσώπου θεωρούνται ως δικαιοπραξίες ή αδικοπραξίες του ίδιου του νομικού προσώπου. Δηλαδή, το νομικό πρόσωπο ευθύνεται για τις πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων του που επιχειρούνται στα πλαίσια της δραστηριότητάς τους. Τη θεωρία αυτή δέχεται και ο αστικός κώδικας.

B) Τα νομικά πρόσωπα, ανάλογα με το σκοπό που επιδιώκουν, διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες, δηλαδή στα νομικά πρόσωπα δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου.

Νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου είναι εκείνα που ιδρύονται με πρωτοβουλία του κράτους και ασκούν δημόσια εξουσία, δηλαδή αποτελούν δημόσιες υπηρεσίες που έχουν δικό τους οργανισμό και λειτουργία. Νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου είναι το κράτος, οι δήμοι και οι κοινότητες, τα πανεπιστήμια κ.λπ. Για τα νομικά αυτά πρόσωπα εφαρμόζονται οι διατάξεις του δημοσίου και ειδικότερα του διοικητικού δικαίου.

Το σύγχρονο κράτος προκειμένου να αποφευχθούν οι γραφειοκρατικές δια-

Στα Νομικά Πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου ανήκουν οι συνεταιρισμοί, που εξετάζονται στο Ρυθμιστικό Δίκαιο.

τυπώσεις του δημοσίου δικαίου και να επιτευχθεί μια ορθολογικότερη λειτουργία με την εφαρμογή των κανόνων της ιδιωτικής οικονομίας και του ιδιωτικού δικαίου, ιδρύει νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου. Τα νομικά αυτά πρόσωπα, που εμφανίζονται συνήθως με τη μορφή της Δημόσιας Επιχείρησης ή και της Δημόσιας εταιρίας, έχουν ως σκοπό την εξυπηρέτηση του δημόσιου συμφέροντος. Τέτοια νομικά πρόσωπα είναι η ΔΕΗ, ο ΟΤΕ, η ΔΕΠ, η ΔΕΠΟΣ, η ΕΡΤ, ορισμένες τράπεζες (ως λ.χ. η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, η ΕΤΒΑ κ.λπ.), ο Ο.Σ.Ε. κ.λπ. Τα νομικά αυτά πρόσωπα δεν είναι δημοσίου δικαίου αλλά ανήκουν στην κατηγορία των λεγόμενων κρατικών νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου του **δημόσιου τομέα** (Νόμος 1256/82 άρθρο 1 παρ. 6).

90%

Νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου είναι εκείνα που ιδρύονται με ιδιωτική πρωτοβουλία και λειτουργούν κατά τους κανόνες του ιδιωτικού δικαίου. Ως προς τη μορφή τους ο νόμος καθιερώνει κλειστό αριθμό, δηλαδή τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου μπορεί να έχουν μόνο τις μορφές που προβλέπονται από το νόμο. Συγκεκριμένα ο αστικός κώδικας αναγνωρίζει και ρυθμίζει τα σωματεία, το ίδρυμα, την επιτροπή εράνων και την αστική εταιρία. Το εμπορικό δίκαιο αναγνωρίζει και άλλα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, όπως είναι οι εμπορικές εταιρίες (ομόρρυθμη, ετερόρρυθμη, ανώνυμη και περιορισμένης ευθύνης εταιρία) και οι συνεταιρισμοί. Τα νομικά πρόσωπα του ιδιωτικού δικαίου μπορεί να είναι **κερδοσκοπικά**, όπως λ.χ. οι εμπορικές εταιρίες, οι συνεταιρισμοί καθώς και οι αστικές εταιρίες που επιδιώκουν οικονομικό σκοπό και **μη κερδοσκοπικά**, όπως λ.χ. εκείνα που επιδιώκουν σκοπούς ηθικούς, φιλανθρωπικούς, εκπαιδευτικούς κ.λπ.

2. Γενικές ρυθμίσεις για τα νομικά πρόσωπα (σύσταση - έδρα - ευθύνη) 2018 2017

A) Σύμφωνα με τη γενική διάταξη του άρθρου 63 του Α.Κ. για τη **σύσταση** παντός νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου απαιτείται **έγγραφο** τόσο για τη συστατική πράξη (δηλαδή την πράξη που περιέχει τη θέληση των φυσικών προσώπων που πρόκειται να αποτελέσουν το νομικό πρόσωπο) όσο και για την πράξη που περιέχει τους όρους διοίκησης και λειτουργίας, δηλαδή το **καταστατικό** για το σωματείο και τον **οργανισμό** για το ίδρυμα και την επιτροπή εράνων. Οι δύο πράξεις αυτές (συστατική και καταστατικό) μπορεί να ενωθούν σε μία ενιαία πράξη.

Η **έδρα** του νομικού προσώπου είναι αντίστοιχη προς την κατοικία του φυσικού προσώπου (βλ. πιο πάνω I. A). Η έδρα καθορίζεται κατά κανόνα υποχρεωτικά από το καταστατικό. Αν δεν καθοριστεί από το καταστατικό, ως έδρα θεωρείται ο τόπος που λειτουργεί η διοίκηση του νομικού προσώπου.

B) Για την ανάπτυξη της δραστηριότητας του νομικού προσώπου και για την σχέση του με τους τρίτους προκειμένου να εκπληρωθεί ο σκοπός του είναι απαραίτητη η ύπαρξη **διοίκησης** του νομικού προσώπου.

Το νομικό πρόσωπο διοικείται από ένα ή περισσότερα πρόσωπα που συνήθως

είναι και μέλη του. Σύμφωνα με το άρθρο 67 του Α.Κ. η διοίκηση του νομικού προσώπου διαχειρίζεται τις υποθέσεις του και το αντιπροσωπεύει δικαστικά ή εξώδικα. Υποκατάσταση στα έργα της διοίκησης επιτρέπεται μόνον αν αυτό προβλέπεται στη συστατική πράξη ή το καταστατικό του νομικού προσώπου. Η έκταση της εξουσίας της διοίκησης προσδιορίζεται από τη συστατική πράξη ή το καταστατικό.

Για τη λήψη της απόφασης από το νομικό πρόσωπο θα πρέπει να καλούνται όλα τα μέλη της για να γίνει δυνατή η ανταλλαγή γνώμων και να ακουστούν και τα επιχειρήματα των μελών που μειοψηφούν. Το καταστατικό συνήθως ορίζει την **απαρτία**, δηλαδή τον αριθμό των παρόντων που χρειάζεται για να ληφθεί έγκυρη απόφαση. Οι αποφάσεις της διοίκησης λαμβάνονται, αν δεν ορίζεται διαφορετικά στη συστατική πράξη ή το καταστατικό, με **απόλυτη πλειοψηφία** των παρόντων μελών. Δηλαδή για να είναι έγκυρη η απόφαση πρέπει να ψηφίσουν υπέρ αυτής πάνω από το μισό των παρόντων (π.χ. αν οι παρόντες είναι 11, να ψηφίσουν υπέρ της απόφασης τουλάχιστον 6).

Σε εξαιρετικές περιπτώσεις και μάλιστα σε περίπτωση αδυναμίας εξασφάλισης της διαχείρισης των υποθέσεων του νομικού προσώπου (π.χ. αν δεν υπάρχουν τα απαιτούμενα για τη διοίκηση πρόσωπα ή να συγκρούονται τα συμφέροντα των μελών με εκείνα της διοίκησης) διορίζεται **προσωρινή διοίκηση** από το δικαστήριο.

εξοκτ Γ) Το νομικό πρόσωπο **δικαιοπρακτεί**, δηλαδή αποκτά δικαιώματα ή αναλαμβάνει υποχρεώσεις, μέσω οργάνων που το διοικούν (διοίκηση). Ο νόμος ορίζει τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για να δεσμεύεται το νομικό πρόσωπο από τις δικαιοπραξίες (για την έννοια της δικαιοπραξίας βλ. πιο κάτω σελ. 55 επ.) που επιχειρούν τα όργανα που το διοικούν. Σύμφωνα με το άρθρο 70 του Α.Κ. οι προϋποθέσεις αυτές είναι: α) Οι δικαιοπραξίες να γίνονται για λογαριασμό του νομικού προσώπου (π.χ. ο Κ να υπογράψει σύμβαση ως πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου και όχι ως ιδιώτης) και β) Οι δικαιοπραξίες να γίνονται μέσα στα όρια της εξουσίας της διοίκησης. Η έκταση της εξουσίας των οργάνων της διοίκησης προσδιορίζεται συνήθως από τη συστατική πράξη ή το καταστατικό και ισχύει και έναντι των τρίτων. Αν δεν υπάρχει τέτοιος προσδιορισμός της εξουσίας (δηλαδή από τη συστατική πράξη ή το καταστατικό), η έκταση της εξουσίας προσδιορίζεται από τυχόν ειδικές διατάξεις των νόμων που υπάρχουν καθώς και από τη φύση και το σκοπό του νομικού προσώπου.

Δ) Σύμφωνα με το άρθρο 71 του αστικού κώδικα το νομικό πρόσωπο **ευθύνεται** από τις πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων του έναντι του τρίτου που ζημιώθηκε. Για την ευθύνη αυτή του νομικού προσώπου θα πρέπει να συντρέχουν οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

1) Να πρόκειται για **πράξη ή παράλειψη** των οργάνων που αντιπροσωπεύουν το νομικό πρόσωπο. Τέτοια όργανα είναι η διοίκηση, η προσωρινή διοίκηση και το πρόσωπο στο οποίο έχουν ανατεθεί, από τη συστατική πράξη ή το καταστατικό

κό, ορισμένες υποθέσεις του νομικού προσώπου. Για τις πράξεις των οργάνων αυτών το νομικό πρόσωπο ευθύνεται σαν από δικές του πράξεις. Εκτός από τις πράξεις ή παραλείψεις των πιο πάνω οργάνων, το νομικό πρόσωπο ευθύνεται σύμφωνα με τα άρθρα 334 και 922 του Α.Κ. και γι' αυτές των βοηθών εκπλήρωσης ή των «προσθηθέντων» που χρησιμοποιεί.

2) Η πράξη ή παράλειψη να δημιουργεί **υποχρέωση για αποζημίωση**. Πράξεις που δημιουργούν υποχρέωση για αποζημίωση είναι κυρίως οι αδικοπραξίες, η αθέτηση ενοχικών υποχρεώσεων και η συμπεριφορά κατά τις διαπραγματεύσεις.

3) Η πράξη ή παράλειψη να έλαβε χώρα **κατά την εκτέλεση των καθηκόντων** που ανατέθηκαν στα όργανα. Η ευθύνη του νομικού προσώπου αφορά μόνο τις πράξεις εκείνες τις οποίες επιχείρησε το όργανο με την ιδιότητά του αυτή και όχι ως άτομο. Γενικά γίνεται δεκτό ότι το νομικό πρόσωπο ευθύνεται στις περιπτώσεις που η πράξη ενεργείται μέσα στον κύκλο των καθηκόντων του οργάνου έστω και αν υπερβαίνει τα όρια της εξουσίας που του έχουν παραχωρηθεί. Δηλαδή το νομικό πρόσωπο δεν ευθύνεται για τις πράξεις που ενήργησε με την ευκαιρία της εκτέλεσης των καθηκόντων του, γιατί οι πράξεις αυτές θεωρούνται ότι έγιναν έξω από τα όρια της εξουσίας των οργάνων αλλά και έξω από τον κύκλο των καθηκόντων που του ανατέθηκαν.

Το δημόσιο και τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ευθύνονται για παράνομες πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων τους «κατά την ενάσκησιν της ανατεθειμένης αυτοίς δημόσιας εξουσίας». Περισσότερα για το θέμα αυτό αναφέρονται στο οικείο κεφάλαιο των διοικητικών θεσμών.

90 4E) Το **τέλος** του νομικού προσώπου επέρχεται με τη διάλυσή του και τη λήξη της εκκαθάρισης. Με τη διάλυση λήγει η δραστηριότητα του νομικού προσώπου, αλλά η νομική του προσωπικότητα παύει μόνο όταν τελειώσει η εκκαθάριση. Οι λόγοι και τρόποι της διάλυσης ποικίλουν ανάλογα με το είδος του νομικού προσώπου. Μετά τη διάλυση του νομικού προσώπου ακολουθεί υποχρεωτικά η εκκαθάρισή του. Η εκκαθάριση έχει ως σκοπό τη ρευστοποίηση του ενεργητικού της περιουσίας του διαλυθέντος νομικού προσώπου, τη διαπίστωση και εξόφληση των χρεών του και την καταβολή του τυχόν υπολοίπου.

Η τύχη της περιουσίας του νομικού προσώπου που διαλύθηκε ρυθμίζεται από τη συστατική πράξη ή το καταστατικό. Αν δεν υπάρχει ειδική ρύθμιση για την τύχη της περιουσίας μετά τη διάλυση, αυτή περιέρχεται στο δημόσιο που οφείλει να τη χρησιμοποιήσει για την εκπλήρωση του σκοπού του νομικού προσώπου.

3. Ειδικές ρυθμίσεις νομικών προσώπων

Εκτός από τις γενικές διατάξεις (άρθρα 61-77 Α.Κ.) που αφορούν όλα τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, ο αστικός κώδικας ρυθμίζει ειδικότερα ορισμένα από αυτά, δηλαδή το σωματείο, το ίδρυμα, την επιτροπή εράνων και την αστική

εταιρία. Για τη σύσταση και λειτουργία των νομικών αυτών προσώπων εφαρμόζονται και οι πιο πάνω γενικές ρυθμίσεις εφόσον δεν υπάρχουν ειδικότερες ρυθμίσεις που να τις αποκλείουν.

A) Σωματεία

1) Κοινά Σωματεία του Α.Κ. (έννοια – σύσταση – διάλυση)

α. Για το σωματείο εφαρμόζονται οι διατάξεις του Α.Κ. καθώς και ειδικοί νόμοι που ρυθμίζουν ορισμένες κατηγορίες σωματείων, όπως λ.χ. τα επαγγελματικά σωματεία και οι συνδικαλιστικές ενώσεις ρυθμίζονται από το Ν. 1264/1982, τα σωματεία αλληλοβοηθείας ρυθμίζονται κυρίως από το Ν. 281/1914 κ.λπ.

υπόψη **Σωματείο** είναι ένωση τουλάχιστον **είκοσι προσώπων** που έχει αποκτήσει νομική προσωπικότητα και επιδιώκει σκοπό μη κερδοσκοπικό. Κερδοσκοπικός είναι ο σκοπός όταν η ένωση προσώπων αποβλέπει σε κέρδος και μάλιστα χρηματικό. Επίσης ο σκοπός του σωματείου δεν πρέπει να είναι παράνομος ή ανήθικος. Έτσι το σωματείο μπορεί να έχει οποιοδήποτε μη κερδοσκοπικό (και μη ανήθικο και νόμιμο) σκοπό ως λ.χ. πολιτικό, μορφωτικό, ψυχαγωγικό, θρησκευτικό κ.λπ.

Το δικαίωμα σύστασης σωματείων και ενώσεων προστατεύεται από το Σύνταγμα (άρθρο 12) που περιλαμβάνει ειδικότερα το δικαίωμα της ίδρυσης ένωσης προσώπων και της συμμετοχής ή όχι σ' αυτή ενός προσώπου. Η ίδρυση αυτή δεν εξαρτάται από άδεια της Πολιτείας, αλλά μόνο η δικαστική αρχή διαπιστώνει τη νομιμότητά της.

β. Για τη **σύσταση** του σωματείου απαιτούνται οι εξής προϋποθέσεις:

α) **Συστατική πράξη** από είκοσι τουλάχιστον πρόσωπα. Με την πράξη αυτή που είναι έγγραφη τα πρόσωπα δηλώνουν τη θέλησή τους να αποτελέσει η ένωσή τους σωματείο.

β) **Καταστατικό**, δηλαδή το έγγραφο εκείνο με το οποίο θέτονται οι κανόνες λειτουργίας και οργάνωσης του σωματείου. Το καταστατικό, που υπογράφεται από τα ιδρυματικά μέλη και χρονολογείται, πρέπει να περιέχει κατά το νόμο (άρθρο 80 Α.Κ.) τουλάχιστον τα στοιχεία που το εξατομικεύουν, δηλαδή την επωνυμία του σωματείου, την έδρα, το σκοπό καθώς και ορισμένα άλλα στοιχεία λειτουργίας και οργάνωσης ως λ.χ. τους όρους εισόδου, αποχώρησης και αποβολής των μελών καθώς και τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, τα όργανα διοίκησης του σωματείου, τον τρόπο αντιπροσώπευσης του σωματείου, τους όρους σύγκλησης, συνεδρίασης και απόφασης του σωματείου, τους όρους τροποποίησης του καταστατικού και, τέλος τους όρους διάλυσης του σωματείου. Το καταστατικό και η συστατική πράξη μπορούν να ενωθούν σε ένα έγγραφο.

γ) **Απόφαση του δικαστηρίου**, που εκδίδεται μετά από αίτηση των ιδρυτών του σωματείου. Το δικαστήριο ελέγχει μόνο τη νομιμότητα του σωματείου και συγκεκριμένα τη συνδρομή των προϋποθέσεων που τάσσει ο νόμος για την ίδρυση

σή του, δηλαδή αν το καταστατικό περιέχει τα πιο πάνω στοιχεία που αναφέρθηκαν, αν ο σκοπός δεν είναι κερδοσκοπικός ή δεν αντίκειται στο νόμο ή τα χρηστά ήθη. Αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις αυτές το δικαστήριο είναι υποχρεωμένο να δεχτεί την πιο πάνω αίτηση των ιδρυτών του σωματείου, και

δ) **Εγγραφή** του σωματείου στο βιβλίο των σωματείων που τηρείται σε κάθε πρωτοδικείο. Το δικαστήριο, αφού δεχτεί την αίτηση των ιδρυτών του σωματείου, διατάσσει να δημοσιευθεί σε εφημερίδα περίληψη του καταστατικού που περιέχει τα ουσιώδη στοιχεία του (επωνυμία, σκοπός, έδρα, ονόματα μελών) και να εγγραφεί το σωματείο στο βιβλίο των σωματείων που τηρείται σε κάθε πρωτοδικείο. Από την εγγραφή του στο βιβλίο των σωματείων, το σωματείο αποκτά νομική προσωπικότητα.

γ. Η **οργάνωση** και η **λειτουργία** του σωματείου ρυθμίζεται από το καταστατικό του και τις σχετικές διατάξεις του αστικού κώδικα. Ο νόμος καθορίζει τα όργανα του σωματείου που είναι απαραίτητα για να λειτουργήσει το σωματείο. Τα όργανα αυτά είναι η διοίκηση (το διοικητικό συμβούλιο) και η συνέλευση των μελών που αποτελεί και το ανώτατο όργανο του σωματείου.

Για τη διοίκηση του σωματείου ισχύουν οι πιο πάνω γενικές διατάξεις διοίκησης των νομικών προσώπων (βλ. πιο πάνω σελ. 45 επ.) καθώς και οι ειδικές διατάξεις που αφορούν τα σωματεία. Η διοίκηση αποτελείται από μέλη του σωματείου. Το καταστατικό όμως μπορεί να ορίζει ότι στη διοίκηση μπορεί να περιλαμβάνονται και μη μέλη του σωματείου. Τα μέλη της διοίκησης πρέπει να είναι έλληνες πολίτες. Η συμμετοχή αλλοδαπών επιτρέπεται κατ' εξαίρεση και για ορισμένα σωματεία στα οποία μετέχουν αναγκαία αλλοδαποί λόγω του σκοπού του σωματείου. Για να επιτραπεί η συμμετοχή αλλοδαπών χρειάζεται η έκδοση Π.Δ/τος. Η διοίκηση εκπροσωπεί το σωματείο έναντι τρίτων, εκτελεί τις αποφάσεις της συνέλευσης των μελών και γενικά επιμελείται των υποθέσεων του σωματείου. Η διοίκηση του σωματείου ευθύνεται για κάθε ζημία του σωματείου εφόσον προέρχεται από πταίσμα των προσώπων που το διοικούν.

Η **συνέλευση** των μελών αποτελεί το ανώτατο όργανο του σωματείου. Οι αρμοδιότητές της καθορίζονται από το καταστατικό. Η συνέλευση έχει το τεκμήριο αρμοδιότητας, δηλαδή είναι αρμόδια για κάθε υπόθεση του σωματείου που δεν έχει υπαχθεί στην αρμοδιότητα άλλου οργάνου. Αν με το καταστατικό δεν ορίζεται διαφορετικά, ο νόμος προβλέπει ενδεικτικά τις κυριότερες αρμοδιότητες της συνέλευσης που είναι οι ακόλουθες: η εκλογή των προσώπων της διοίκησης, η απόφαση περί εισόδου ή αποβολής μέλους, η έγκριση του ισολογισμού, η τροποποίηση του καταστατικού και η διάλυση του σωματείου.

Ο τρόπος λειτουργίας της συνέλευσης (σύγκλησης, απαρτία, λήψη απόφασης κ.λπ.) ρυθμίζεται από το καταστατικό και τις σχετικές διατάξεις του αστικού κώδικα. Η συνέλευση συγκαλείται εγγράφως από τη διοίκηση στις περιπτώσεις

εκείνες που ορίζει το καταστατικό ή όταν αυτό επιβάλλεται από το συμφέρον του σωματείου. Δικαίωμα συμμετοχής στη συνέλευση έχουν όλα τα μέλη του σωματείου. Η συνέλευση ενεργεί με αποφάσεις που λαμβάνονται σύμφωνα με τις διατάξεις του καταστατικού και του νόμου. Οι αποφάσεις λαμβάνονται με απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων μελών. Απόφαση της συνέλευσης που δεν είναι σύμφωνη με το καταστατικό ή το νόμο είναι άκυρη. Η ακυρότητα της απόφασης κηρύσσεται από το δικαστήριο (Ειρηνοδικείο).

Εκτός από το διοικητικό συμβούλιο και τη γενική συνέλευση, το καταστατικό μπορεί να προβλέπει και άλλα όργανα (πειθαρχικό συμβούλιο, εξελεγκτική επιτροπή κ.λπ.).

δ. Η κτήση της ιδιότητας του μέλους σωματείου είναι ελεύθερη υπό την έννοια ότι δεν μπορεί να απαγορευτεί με νόμο η είσοδος κάποιου σε σωματείο ούτε και να υποχρεωθεί κάποιος να γίνει μέλος σωματείου. Εξαιρέση προβλέπει το Σύνταγμα για ορισμένες περιπτώσεις που ορίζονται στο άρθρο 12 (όπως λ.χ. η αναγκαστική σύσταση συνεταιρισμού) και που αποβλέπουν στην εκπλήρωση σκοπών κοινής ωφέλειας. Η ιδιότητα του μέλους σωματείου αποκτάται είτε από την αρχή, με τη συμμετοχή του προσώπου στη σύσταση του σωματείου, είτε και μεταγενέστερα με την είσοδο του προσώπου στο σωματείο. **Η απώλεια** της ιδιότητας του μέλους σωματείου επέρχεται: α) Με την αποχώρηση μέλους, που είναι κατά κανόνα ελεύθερη, β) Με την αποβολή μέλους, που επιτρέπεται για ορισμένους λόγους, οι οποίοι είναι: 1) η ύπαρξη σπουδαίου λόγου (π.χ. αναξιοπρεπής συμπεριφορά μέλους που βλάπτει τα συμφέροντα του σωματείου) και 2) οι λόγοι που προβλέπονται στο καταστατικό. Και στις δύο περιπτώσεις το μέλος πρέπει να καλείται σε απολογία, γ) Με το θάνατο του μέλους, δ) Με τη διάλυση του σωματείου και ε) Με τους τρόπους που ενδεχόμενα προβλέπει το καταστατικό.

ε. Διάλυση. Ο νόμος (άρθρα 103-105 Α.Κ.) προβλέπει τρεις τρόπους **διάλυσης** του σωματείου: **α) Με απόφαση της συνέλευσης** των μελών (αυτοδιάλυση). Για να ληφθεί έγκυρη απόφαση για τη διάλυση απαιτείται απαρτία του 1/2 του αριθμού των μελών και πλειοψηφία των 3/4 των παρόντων. **β) Αυτοδίκαια.** Η αυτοδίκαιη διάλυση επέρχεται είτε αν πραγματοποιηθεί όρος του καταστατικού (π.χ. πέρασε ο χρόνος για τον οποίο συστήθηκε), είτε όταν τα μέλη του σωματείου μειθθούν σε λιγότερα από 10, και **γ) Με δικαστική απόφαση.** Η απόφαση αυτή εκδίδεται μετά από αίτηση που υποβάλει η διοίκηση του σωματείου ή το 1/5 των μελών του ή η εποπτεύουσα αρχή και εφόσον συντρέχουν ορισμένοι λόγοι που αναφέρονται στο νόμο και ειδικότερα: 1) αν λόγω μείωσης του αριθμού των μελών ή άλλων αιτίων αποβαίνει αδύνατη η εν γένει λειτουργία του σωματείου, 2) αν εκπληρώθηκε ο σκοπός του σωματείου ή λόγω μεγάλης αδράνειας συνάγεται εγκατάλειψη του σκοπού αυτού και 3) αν το σωματείο επιδιώκει σκοπό δια-

φορετικό από εκείνο που καθορίζεται στο καταστατικό. Το σωματείο μπορεί επίσης να διαλυθεί και για τους λόγους που ενδεχόμενα προβλέπει το καταστατικό.

Μετά τη διάλυση ακολουθεί η εκκαθάριση του σωματείου. Για την εκκαθάριση αυτή εφαρμόζονται οι γενικές διατάξεις εκκαθάρισης των νομικών προσώπων (βλ. πιο πάνω Β.).

2) Ειδικά σωματεία (Συνδικαλιστικές οργανώσεις-συνδικάτα)

α. Μορφή σωματείου αποτελεί η **συνδικαλιστική οργάνωση** (συνδικάτο), που ρυθμίζεται από το ν. 1264/1982. Η συνδικαλιστική οργάνωση είναι γενικά ένωση εργαζομένων με βάση σχέση εξαρτημένης εργασίας ιδιωτικού δικαίου (μισθωτοί), στους οποίους συμπεριλαμβάνονται και οι εργαζόμενοι στο Δημόσιο ή Ν.Π.Δ.Δ. ή Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ). Η ένωση αυτή μπορεί να εμφανίζεται είτε με τη μορφή του σωματείου (επαγγελματικό σωματείο) το οποίο όμως, όπως θα δούμε παρακάτω, διαφέρει από το κοινό (ιδανικό) σωματείο (βλ. πιο πάνω), είτε με τη μορφή ένωσης προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις των εργαζομένων συνιστώνται σε εφαρμογή του άρθρου 23 του Συντάγματος (δικαίωμα του συνδικαλιζέσθαι) και έχουν ειδικό σκοπό, δηλαδή τη διαφύλαξη και προαγωγή των εργασιακών, οικονομικών, ασφαλιστικών, κοινωνικών και συνδικαλιστικών συμφερόντων των εργαζομένων. Έτσι λοιπόν δεν μπορεί να συσταθεί μια συνδικαλιστική οργάνωση με σκοπό θρησκευτικό, πολιτιστικό, αθλητικό, ψυχαγωγικό κ.λπ., όπως αυτό συμβαίνει με τα κοινά (μη επαγγελματικά) σωματεία.

β. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις διακρίνονται σε πρωτοβάθμιες, δευτεροβάθμιες και τριτοβάθμιες.

Πρωτοβάθμιες συνδικαλιστικές οργανώσεις αποτελούν: α) τα σωματεία (επαγγελματικά), β) τα τοπικά παραρτήματα συνδικαλιστικών οργανώσεων ευρύτερης περιφέρειας ή πανελλαδικής έκτασης που προβλέπονται από τα καταστατικά τους και μόνο για το δικαίωμα να γίνουν μέλη του αντίστοιχου εργατικού κέντρου, γ) οι ενώσεις προσώπων, μία για κάθε εκμετάλλευση, επιχείρηση, δημόσια υπηρεσία, Ν.Π.Δ.Δ. ή Ο.Τ.Α. που συνιστούν 10 τουλάχιστον εργαζόμενοι με ιδρυτική πράξη.

Δευτεροβάθμιες συνδικαλιστικές οργανώσεις είναι οι Ομοσπονδίες (π.χ. ΟΤΟΕ) και τα Εργατικά Κέντρα. Οι Ομοσπονδίες είναι ενώσεις δύο τουλάχιστον σωματείων του ίδιου ή συναφών κλάδων οικονομικής δραστηριότητας ή του ίδιου ή συναφών επαγγελμάτων. Τα Εργατικά Κέντρα είναι ενώσεις δύο τουλάχιστον σωματείων και τοπικών παραρτημάτων που έχουν την έδρα τους μέσα στην περιφέρεια του αντίστοιχου Εργατικού Κέντρου ανεξάρτητα από τον τόπο απασχόλησης των μελών τους.

Τριτοβάθμιες συνδικαλιστικές οργανώσεις (ή Συνομοσπονδίες) είναι ενώσεις Ομοσπονδιών και Εργατικών Κέντρων (π.χ. ΓΣΕΕ).

3) Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις έχουν μερικές ομοιότητες αλλά, και ουσιώδεις διαφορές με τα κοινά (μη επαγγελματικά) σωματεία (για τα οποία βλ. αμέσως πιο πάνω), κυριότερες από τις οποίες είναι:

Ομοιότητες: α) έχουν σκοπό μη κερδοσκοπικό. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις απαγορεύεται να ασκούν κερδοσκοπική δραστηριότητα, μπορούν όμως επί πλέον να συνιστούν καταναλωτικούς ή πιστωτικούς συνεταιρισμούς ή να διατηρούν εντευκτήρια και βιβλιοθήκες και να παρέχουν μαθήματα επιμόρφωσης των μελών τους. Μπορούν επίσης να δημιουργούν ειδικά κεφάλαια για την εξυπηρέτηση ορισμένων έκτακτων σκοπών αλληλεγγύης και αλληλοβοήθειας των μελών τους. β) Είναι ενώσεις προσώπων.

Διαφορές: α) Το σωματείο μπορεί να έχει οποιοδήποτε σκοπό (εφόσον βέβαια είναι θεμιτός, δηλαδή νόμιμος, ή δεν αντίκειται στην ηθική ή την δημόσια τάξη), ενώ η συνδικαλιστική οργάνωση έχει τον ειδικό σκοπό που αναφέρθηκε πιο πάνω. β) Το σωματείο συστήνεται και λειτουργεί υποχρεωτικά με τη μορφή του νομικού προσώπου. Αυτό όμως δεν είναι και υποχρεωτικό για τις συνδικαλιστικές οργανώσεις. Συνδικαλιστική οργάνωση μπορεί να είναι όχι μόνο νομικό πρόσωπο (επαγγελματικό σωματείο) αλλά και ενώσεις προσώπων και τοπικά παραρτήματα συνδικαλιστικών οργανώσεων ευρύτερης περιφέρειας ή πανελλαδικής έκτασης. γ) Μέλος του σωματείου μπορεί να είναι οποιοδήποτε φυσικό πρόσωπο που έχει ικανότητα για δικαιοπραξία (για την ικανότητα αυτή βλ. πιο κάτω σελ. 57 επ.). Αντίθετα συνδικαλιστική οργάνωση μπορούν να συστήσουν μόνο τα πρόσωπα που η απασχόλησή τους από τον εργοδότη γίνεται με σχέση εξαρτημένης εργασίας ιδιωτικού δικαίου, δηλαδή μόνο οι μισθωτοί στους οποίους συμπεριλαμβάνονται και οι εργαζόμενοι στο Δημόσιο ή Ν.Π.Δ.Δ. ή ΟΤΑ. Έτσι αποκλείεται από το νόμο να συστήσουν συνδικαλιστική οργάνωση οι μη μισθωτοί ως λ.χ. εκείνοι που ασκούν ανεξάρτητα ή ελεύθερα επαγγέλματα (καταστηματάρχες, δικηγόροι, γιατροί κ.λπ.). Η απαγόρευση όμως αυτή είναι προβληματική από πλευράς συνταγματικής ισχύος γιατί, σύμφωνα με το άρθρο 11 της Διεθνούς Συμβάσεως της Ρώμης του 1950, αναγνωρίζεται το δικαίωμα σε κάθε πρόσωπο της ίδρυσης συνδικάτου. Η διάταξη αυτή επικυρώθηκε και από την Ελλάδα.

Β) Ίδρυμα *ή είναι ο' η δωρεάνη παύση*

1) Το δεύτερο από τα νομικά πρόσωπα που ρυθμίζει με ειδικές διατάξεις ο αστικός κώδικας είναι το ίδρυμα. **Ίδρυμα** είναι σύνολο περιουσίας που έχει αφιερωθεί στην εξυπηρέτηση ορισμένου διαρκούς (συνήθως κοινωφελούς) σκοπού και έχει αποκτήσει νομική προσωπικότητα.

2) Για τη **σύσταση** του ιδρύματος απαιτούνται δύο στοιχεία: α) η ιδρυτική πράξη και 2) η σύμπραξη της Πολιτείας.

Η ιδρυτική πράξη είναι δικαιοπραξία εν ζωή ή αιτία θανάτου (για τις δικαιο-

πραξίες αυτές βλ. πιο κάτω Κεφ. Γ' § 2) που δεν χρειάζεται να περιέλθει σε συγκεκριμένο πρόσωπο (για τη μονομερή δικαιοπραξία βλ. πιο κάτω Κεφ. Γ' § 2.1). Στην ιδρυτική πράξη πρέπει να καθορίζεται ο σκοπός του ιδρύματος, η περιουσία που αφιερώνεται και ο οργανισμός του. Ο οργανισμός του ιδρύματος μπορεί να ορισθεί, να συμπληρωθεί ή να τροποποιηθεί και με το διάταγμα που εγκρίνει το ίδρυμα.

Η σύμπραξη της Πολιτείας έχει τη μορφή της έκδοσης προεδρικού διατάγματος που εγκρίνει τη σύσταση του ιδρύματος. Η έγκριση του ιδρύματος προκαλείται αυτεπάγγελτα από την αρμόδια αρχή, δηλαδή το σχετικό υπουργείο, ανάλογα με το σκοπό του ιδρύματος. Η αρμόδια αρχή εξετάζει όχι μόνο τη νομιμότητα αλλά και τη σκοπιμότητα της σύστασης του ιδρύματος.

Με τη δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως του προεδρικού διατάγματος, που εγκρίνει τη σύσταση του ιδρύματος, το ίδρυμα αποκτά νομική προσωπικότητα.

Όσον αφορά τη διοίκηση του ιδρύματος εφαρμογή έχουν οι γενικές διατάξεις που αφορούν τη διοίκηση των νομικών προσώπων (βλ. πιο πάνω σελ. 46).

Η **οργάνωση** του ιδρύματος προβλέπεται ή στην ιδρυτική πράξη ή στο προεδρικό διάταγμα.

3) Το **τέλος** του ιδρύματος επέρχεται είτε αυτοδίκαια, στις περιπτώσεις που ορίζονται στην ιδρυτική πράξη και τον οργανισμό, είτε με τη διάλυσή του με προεδρικό διάταγμα, εφόσον συντρέχουν ορισμένοι λόγοι και ειδικότερα: 1) εάν ο σκοπός του εκπληρώθηκε ή έγινε ανέφικτος, 2) αν το ίδρυμα παρεκκλίνει του σκοπού του αν ο σκοπός του ή η λειτουργία του είναι παράνομη ή ανήθικη ή αντίθετη με τη δημόσια τάξη.

Γ) Επιτροπές εράνων *η α' α*

Επιτροπή εράνου είναι ένωση 5 τουλάχιστον προσώπων που έχει ως σκοπό τη συλλογή χρημάτων ή άλλων αντικειμένων με έρανο, ή γιορτές ή άλλα παρόμοια μέσα χάριν ορισμένου δημόσιου ή κοινωφελούς σκοπού. Η επιτροπή εράνου αποκτά νομική προσωπικότητα με την έκδοση του σχετικού προεδρικού διατάγματος το οποίο περιλαμβάνει, την έδρα, τα μέλη και το έργο της επιτροπής κ.λπ.

Δ) Αστική εταιρία *η α' α*

Αστική εταιρία είναι σύμβαση δύο ή περισσότερων προσώπων που έχουν αμοιβαίως υποχρέωση να επιδιώκουν με κοινές εισφορές κοινό σκοπό και ιδίως οικονομικό. Υπάρχουν όμως και αστικές εταιρίες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Η αστική εταιρία, σε αντίθεση με την εμπορική εταιρία (για την οποία βλ. πιο κάτω Κεφάλαιο Β) ρυθμίζεται από τις διατάξεις των άρθρων 741-784 του Α.Κ.

IV. Διαμόρφωση έννομων σχέσεων: δικαιοπραξίες

A. Έννοια – Είδη δικαιοπραξιών

1) Ως **πράξη** εννοούμε τη συνειδητή ανθρώπινη ενέργεια που επιφέρει μεταβολή στον εξωτερικό κόσμο. Η πράξη μπορεί να είναι θετική ενέργεια ή παράλειψη ενέργειας. Όλες οι πράξεις του ανθρώπου δεν ενδιαφέρουν το δίκαιο. Π.χ. ο Α. προσκαλείται από τη Β σε γεύμα. Εκείνες οι πράξεις που ενδιαφέρουν το δίκαιο καλούνται πράξεις δικαίου ή νομικές πράξεις. Δηλαδή **πράξη δικαίου** ή νομική πράξη είναι η πράξη που ρυθμίζεται από το δίκαιο και επιφέρει έννομες συνέπειες. Οι πράξεις δικαίου διακρίνονται σε πράξεις που επιδοκιμάζει και επιτρέπει το δίκαιο και οι οποίες λέγονται δίκαιες ή θεμιτές πράξεις και σε πράξεις που αποδοκιμάζει και απαγορεύει το δίκαιο και που λέγονται άδικες πράξεις. Άδικες πράξεις αποτελούν η αδικοπραξία και η αθέτηση ενοχικών υποχρεώσεων (για τις οποίες βλ. πιο κάτω σελ. 76 επ.).

2) Τη σπουδαιότερη κατηγορία των δικαίων ή θεμιτών πράξεων, που ρυθμίζεται και ιδιαίτερα από το δίκαιο, αποτελούν οι δικαιοπραξίες.

Δικαιοπραξία είναι, κατ' αρχήν, η δήλωση (ή δηλώσεις) της βούλησης που κατευθύνεται ευσυνείδητα (ηθελημένα) στην παραγωγή έννομης συνέπειας. Π.χ. ο Α δηλώνει τη βούλησή του (πωλεί ένα αντικείμενο) και ο Β δηλώνει τη βούλησή του (αγοράζει το αντικείμενο). Οι δηλώσεις βούλησης του Α και του Β κατευθύνονται θελημένα στην παραγωγή της έννομης συνέπειας (σύμβαση αγοραπωλησίας του αντικειμένου). Η δήλωση της βούλησης πρέπει να επιδιώκει να επέλθει η έννομη συνέπεια και συγκεκριμένα η ίδρυση, αλλοίωση ή κατάργηση ορισμένης έννομης σχέσης, δηλαδή να υπάρχει δικαιοπρακτική βούληση.

Για να επέλθει η έννομη συνέπεια (κατάρτιση της δικαιοπραξίας) κατά κανόνα αρκεί η **δήλωση της βούλησης**. Υπάρχουν όμως περιπτώσεις που, για να επέλθει η έννομη συνέπεια, εκτός από τη δήλωση, χρειάζονται και άλλα νομικά γεγονότα ως λ.χ. η παράδοση της νομής, η μεταβίβαση της κυριότητας, πράξη της δημόσιας αρχής κ.λπ. Γι' αυτό ορθότερο είναι αντί του όρου «δήλωση βουλήσεως» να χρησιμοποιήσουμε τον ευρύτερο όρο **«πραγματικό»** που σημαίνει το σύνολο των νομικών γεγονότων από τα οποία ο νόμος εξαρτά έννομη συνέπεια. Έτσι ορθότερος και πληρέστερος είναι ο εξής ορισμός της δικαιοπραξίας: δικαιοπραξία είναι το πραγματικό που περιέχει δήλωση (ή δηλώσεις) βουλήσεως και αποτελεί από το νόμο το λόγο για την επέλευση της θελημένης έννομης συνέπειας.

Με το πραγματικό της δικαιοπραξίας δεν πρέπει να συγχέονται οι **προϋποθέσεις του κύρους** της δικαιοπραξίας, δηλαδή οι προϋποθέσεις που πρέπει να υπάρχουν κατά την κατάρτιση της δικαιοπραξίας για να είναι αυτή έγκυρη (π.χ. ικανότητα για δικαιοπραξία, περιεχόμενο σύμφωνο με το νόμο κ.λπ.) καθώς και οι όροι του ενεργού της δικαιοπραξίας, δηλαδή τα γεγονότα που πρέπει να πλη-

ρωθούν μετά την κατάρτιση της δικαιοπραξίας για να αποκτήσει την ενέργειά της (π.χ. μεταγραφή της πράξης μεταβίβασης της κυριότητας, άδεια της αρχής, δικαστική απόφαση κ.λπ.).

3) Εκτός από τις δικαιοπραξίες υπάρχουν και άλλες δίκαιες πράξεις, όπως είναι οι οιονεί δικαιοπραξίες και οι υλικές πράξεις. Χαρακτηριστικό γνώρισμα των **οιονεί δικαιοπραξιών** είναι ότι η έννομη συνέπεια που συνδέεται με την πράξη επέρχεται από το νόμο ανεξάρτητα αν την ήθελε ή όχι ο δηλών. Π.χ. με την καταγγελία μιας σύμβασης επέρχεται από το νόμο μια έννομη συνέπεια (λύση της σύμβασης) ανεξάρτητα αν την ήθελε ή όχι ο δικαιοπρακτών. Το ίδιο συμβαίνει και με την όχληση (βλ. πιο κάτω σελ. 208), την αναγγελία της εκχώρησης (βλ. πιο κάτω Κεφ. Γ' § 4) κ.λπ. Αντίθετα στις δικαιοπραξίες η έννομη συνέπεια δεν επέρχεται από το νόμο αλλά είναι θελημένη, επιδιώκεται από τον δικαιοπρακτούντα.

4) **Υλική πράξη** είναι η νομική πράξη με την οποία επέρχεται μεταβολή στον εξωτερικό κόσμο που επιφέρει έννομες συνέπειες χωρίς αυτές να είναι θελημένες. Τέτοιες πράξεις αποτελούν η εύρεση «απολωλότος» (άρθρο 1081 Α.Κ.), η εύρεση θησαυρού (άρθρο 1093 Α.Κ.) κ.λπ.

5) Οι δικαιοπραξίες κατατάσσονται σε διάφορες κατηγορίες με βάση τα ακόλουθα κριτήρια από τα οποία τα σπουδαιότερα είναι: ο αριθμός των προσώπων που μετέχουν, ο τρόπος που καταρτίζονται, ο σκοπός, το περιεχόμενό τους και τέλος, οι έννομες συνέπειες που επιδιώκονται. Με βάση τα κριτήρια αυτά οι κυριότερες κατηγορίες (είδη) δικαιοπραξιών είναι οι ακόλουθες:

α. Μονομερείς και Πολυμερείς (συμβάσεις) δικαιοπραξίες. Για τη διάκριση αυτή βλ. πιο κάτω §3.Ι.ΣΤ.1.). **β. Δικαιοπραξίες «εν ζωή» και δικαιοπραξίες «αιτία θανάτου».** Δικαιοπραξία «εν ζωή» είναι οι δικαιοπραξίες που παράγουν τα αποτελέσματα τους όσο ακόμα ζουν οι δικαιοπρακτούντες. Δηλαδή με τις δικαιοπραξίες αυτές ρυθμίζονται περιουσιακές ή προσωπικές σχέσεις «ζώντων» προσώπων. Τέτοιες δικαιοπραξίες είναι η πώληση, η δωρεά, το δάνειο κ.λπ. **γ. Δικαιοπραξίες «αιτία θανάτου»** είναι οι δικαιοπραξίες που παράγουν τα αποτελέσματά τους μετά το θάνατο των δικαιοπρακτούντων. Με τις δικαιοπραξίες αυτές ρυθμίζονται, με άλλα λόγια, οι έννομες σχέσεις ενός φυσικού προσώπου για τον μετά θάνατό του χρόνο. Χαρακτηριστική περίπτωση τέτοιας δικαιοπραξίας είναι η διαθήκη. Η πρακτική σημασία της διάκρισης των δικαιοπραξιών σε «εν ζωή» και «αιτία θανάτου» είναι κυρίως ότι οι «εν ζωή» δικαιοπραξίες δεν ανακαλούνται παρά μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, ενώ αντίθετα οι «αιτία θανάτου» δικαιοπραξίες ανακαλούνται ελεύθερα. Π.χ. ο Α πωλεί στο Β ένα αυτοκίνητο. Η «εν ζωή» αυτή δικαιοπραξία (σύμβαση) δεν ανακαλείται. Αντίθετα ο Α συντάσσει σήμερα μια διαθήκη και αύριο την ανακαλεί ελεύθερα. **δ. Υποσχετικές και εκποιητικές** δικαιοπραξίες. **ε. Ενοχικές και εμπράγματες** δικαιοπραξίες (γι' αυτές βλ. πιο κάτω § 3). **στ. Δικαιοπραξίες αιτιώδεις και αναιτιώδεις. Αιτιώδης** είναι η δικαιο-

πραξία εκείνη της οποίας η ισχύς εξαρτάται από την ύπαρξη και το κύρος (νομιμότητα) της υποκείμενης σ' αυτή αιτίας. Π.χ. σύμβαση μεταβίβασης της κυριότητας ακινήτου. Αιτία είναι ο άμεσος σκοπός που επιδιώκει ο δικαιοπρακτών με την εκπλήρωση της υποχρέωσής του. Έτσι π.χ. στη σύμβαση της πώλησης (βλ. για τη σύμβαση αυτή πιο κάτω σελ. 91 επ.), όταν ο αγοραστής πληρώνει το τίμημα στον πωλητή ενεργεί έτσι γιατί θέλει να αποκτήσει κυριότητα επί του πωληθέντος πράγματος. Στην αιτιώδη δικαιοπραξία αν η αιτία είναι ανύπαρκτη, άκυρη κ.λπ., τότε άκυρη είναι και η δικαιοπραξία. **Αναιτιώδης** (αφηρημένη) είναι η δικαιοπραξία όταν η ισχύς της είναι ανεξάρτητη από το κύρος και την ύπαρξη αιτίας. Π.χ. η μεταβίβαση της κυριότητας κινητού πράγματος. **Ζ.** Τυπικές και άτυπες δικαιοπραξίες. **Τυπική** είναι η δικαιοπραξία που πρέπει να περιβληθεί ορισμένο τύπο για να επιφέρει τα έννομα αποτελέσματά της. Άτυπη είναι η δικαιοπραξία που παράγει τα έννομα αποτελέσματά της χωρίς να χρειάζεται να περιβληθεί ορισμένο τύπο. Περισσότερα για τον τύπο των δικαιοπραξιών (βλ. πιο κάτω σελ. 64).

Β. Προαπαιτούμενα (προϋποθέσεις κατάρτισης) της δικαιοπραξίας

1. Γενικά

Για να καταρτισθεί έγκυρα και να ισχύει μια δικαιοπραξία χρειάζονται ορισμένες προϋποθέσεις που αποτελούν προαπαιτούμενα της δικαιοπραξίας. Προαπαιτούμενα της δικαιοπραξίας αποτελούν τα στοιχεία του πραγματικού, οι προϋποθέσεις του κύρους και οι όροι του ενεργού της δικαιοπραξίας.

90(8) Τα **προαπαιτούμενα** της δικαιοπραξίας αναφέρονται:

- α) Στο **πρόσωπο** του δικαιοπρακτούντα (π.χ. αν είναι ικανός για δικαιοπραξία).
- β) Στη **δήλωση της βούλησης** του δικαιοπρακτούντα (π.χ. αν συμφωνεί η δήλωση με τη βούληση).
- γ) Στο **σχηματισμό** της βούλησης του δικαιοπρακτούντα (π.χ. αν είναι απαλλαγμένη από ελαττώματα ή όχι).
- δ) Στο **περιεχόμενο** της δικαιοπραξίας (π.χ. αν το περιεχόμενο είναι σύμφωνο με το νόμο ή τα χρηστά ήθη) και
- ε) Στον **τύπο** (αν η δήλωση της βούλησης περιβλήθηκε τον απαιτούμενο τύπο).

2. Ικανότητα για δικαιοπραξία

90(9) 90(8)

Από την ικανότητα δικαίου, την οποία έχει κάθε άνθρωπος (βλ. πιο πάνω σελ. 38), πρέπει να διακριθεί η ικανότητα για δικαιοπραξία. **Ικανότητα για δικαιοπραξία** ή δικαιοπρακτική ικανότητα είναι η ικανότητα του προσώπου να κάνει (αυτοπρόσωπα) δήλωση βούλησης που κατευθύνεται σε συγκεκριμένη έννομη συνέπεια, όπως είναι η δημιουργία εννόμων σχέσεων (δικαιώματα και υποχρεώσεις). Το ικανό για δικαιοπραξία πρόσωπο έχει την ικανότητα να επιφέρει με τις πράξεις

του έννομα αποτελέσματα. Αν το πρόσωπο δεν είναι ικανό για δικαιοπραξία, η δήλωση της βούλησής του είναι άκυρη και συνεπώς άκυρη είναι και η δικαιοπραξία (για την ακυρότητα της δικαιοπραξίας βλ. πιο κάτω Γ.).

Ο αστικός κώδικας διακρίνει τα πρόσωπα σε απόλυτα ικανά για δικαιοπραξία, σε απόλυτα ανίκανα και σε περιορισμένα ικανά.

2018 Α) Σύμφωνα με το άρθρο 127 του Α.Κ. (όπως τροποποιήθηκε και ισχύει σήμερα) **ικανός για δικαιοπραξία** είναι ο ενήλικος, δηλαδή εκείνος που συμπλήρωσε το 18ο έτος της ηλικίας του. Ο κάθε ενήλικος είναι ικανός για δικαιοπραξία εφόσον δεν τελεί σε δικαστική συμπαράσταση. Επίσης ο ενήλικος είναι ικανός για δικαιοπραξία εφόσον όταν προβαίνει σε δήλωση βούλησης έχει «συνείδηση τωνπραγμάτων» ή λόγω πνευματική νόσου δεν στερείται της χρήσης του λογικού λόγω πνευματικής νόσου.

Για την ενηλικίωση υπολογίζεται και η ημέρα γέννησης, πρέπει δε να περάσει και ολόκληρη η αντίστοιχη ημερομηνία του 18ου έτους.

2018 Β) 1) **Ανίκανοι για δικαιοπραξία** είναι: α) όσοι δεν έχουν συμπληρώσει το δέκατο έτος της ηλικίας τους και β) όσοι βρίσκονται σε πλήρη στερητική δικαστική συμπαράσταση. Η πλήρης στερητική δικαστική συμπαράσταση κηρύσσεται με δικαστική απόφαση και αφορά το πρόσωπο (συμπαραστατούμενος) το οποίο κηρύσσεται ανίκανο για όλες τις δικαιοπραξίες, γιατί κρίνει ότι, λόγω ψυχικής ή διανοητικής διαταραχής ή λόγω σωματικής αναπηρίας, αδυνατεί να ενεργεί γι' αυτές αυτοπροσώπως. Η δήλωση βουλήσεως από ανίκανους για δικαιοπραξία είναι άκυρη.

2) Ακόμη ανίκανοι για δικαιοπραξία είναι οι ενήλικες που δεν έχουν τεθεί στο καθεστώς της πλήρους στερητικής δικαστικής συμπαράστασης, πλην όμως τη στιγμή που επιχειρούν τη δικαιοπραξία είτε δεν έχουν συνείδηση των πράξεών τους, είτε βρίσκονται σε ψυχική διαταραχή που περιορίζει αποφασιστικά τη βούλησή τους και στερούνται της χρήσης του λογικού (λ.χ. ο ενήλικας Α τη στιγμή που κατάρτιζε την αγοραπωλησία ενός αυτοκινήτου βρισκόταν σε κατάσταση μέθης). Και στην περίπτωση αυτή η δήλωση της βουλήσεως είναι άκυρη. Αν όμως η δήλωση απευθυνόταν σε άλλον που αγνοούσε ανυπαίτια την κατάσταση του προσώπου με το οποίο συναλλάχθηκε, μπορεί το πρόσωπο αυτό να υποχρεωθεί κατά τις περιστάσεις να ανορθώσει τη ζημία που επήλθε από την ακυρότητα, εφόσον δεν μπορεί να καλυφθεί από αλλού.

Η δικαιοπραξία, που καταρτίζεται από τα πιο πάνω πρόσωπα, είναι απόλυτα άκυρη.

Γ) Το θέμα της περιορισμένης ικανότητας για δικαιοπραξία συνδέεται εκτός από την ηλικία και με το θεσμό της δικαστικής συμπαράστασης.

2018 **Περιορισμένη ικανότητα για δικαιοπραξία**, σύμφωνα με το άρθρο 129 του Α.Κ. έχουν: α) οι ανήλικοι που συμπλήρωσαν το δέκατο έτος, β) όποιοι βρίσκο-

νται όσοι σε μερική στερητική δικαστική συμπαράσταση και γ) όποιοι βρίσκονται σε επικουρική δικαστική συμπαράσταση.

1) Πρόσωπα με περιορισμένη ικανότητα είναι, σύμφωνα με το άρθρο 133 του Α.Κ., ικανά να επιχειρήσουν δικαιοπραξία μόνο στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος ή μόνο με τους όρους που τάσσει ο νόμος.

α. Ο ανήλικος που έχει συμπληρώσει το δέκατο έτος είναι ικανός για δικαιοπραξία, από την οποία αποκτά απλώς και μόνο έννομο όφελος.

β. Ο ανήλικος που έχει συμπληρώσει το δέκατο τέταρτο έτος μπορεί να διαθέτει ελεύθερα κάθε τι που κερδίζει από την προσωπική του εργασία ή που του δόθηκε για να το χρησιμοποιήσει ή για να το διαθέσει ελεύθερα.

γ. Ο ανήλικος που συμπλήρωσε το δέκατο πέμπτο έτος μπορεί, με τη γενική συναίνεση των προσώπων που ασκούν την επιμέλειά του, να συνάψει σύμβαση εργασίας ως εργαζόμενος. Αν δε δίνεται η συναίνεση αποφασίζει το δικαστήριο.

δ. Ο έγγαμος ανήλικος μπορεί να επιχειρεί μόνος του κάθε δικαιοπραξία απαραίτητη για να συντηρεί ή να βελτιώνει την περιουσία του ή για να αντιμετωπίζει τις ανάγκες της προσωπικής του συντήρησης και εκπαίδευσης, καθώς και τις τρέχουσες ανάγκες της οικογενείας του, Μπορεί επίσης: α) να εκμισθώνει μόνος τα ακίνητά του, αστικά ή αγροτικά, το πολύ για μια εξαετία, β) να εισπράττει μόνος του εισοδήματα από την περιουσία του και γ) να διεξάγει μόνος του κάθε δική σχετική με τις παραπάνω δικαιοπραξίες

2) Ο θεσμός της **δικαστικής συμπαράστασης** ρυθμίζεται με τα άρθρα 1666-1688 του ΑΚ. Σε δικαστική συμπαράσταση υποβάλλεται ο ενήλικας: α) όταν λόγω ψυχικής ή διανοητικής διαταραχής ή λόγω σωματικής αναπηρίας αδυνατεί εν όλω ή εν μέρει να φροντίζει μόνος του για τις υποθέσεις του και β) όταν λόγω ασωτίας, τοξικομανίας, ή αλκοολισμού εκθέτει στον κίνδυνο της στέρσης τον εαυτό του, το σύζυγό του, τους κατιόντες του (παιδιά, εγγόνια κ.λπ.) ή τους ανιόντες του (πατέρα, παππού κ.λπ.). Ο ανήλικος που βρίσκεται υπό γονική μέριμνα ή επιτροπεία, μπορεί να υποβληθεί σε δικαστική συμπαράσταση, αν συντρέχουν οι όροι της, κατά το τελευταίο έτος της ανηλικότητας. Τα αποτελέσματα της υποβολής σε δικαστική συμπαράσταση αρχίζουν αφότου ο ανήλικος ενηλικιωθεί.

Η υποβολή σε δικαστική συμπαράσταση αποφασίζεται από το δικαστήριο ύστερα από αίτηση του ιδίου του πάσχοντα ή του συζύγου του, ή των γονέων ή των τέκνων του ή του εισαγγελέα ή και αυτεπάγγελα. Ανάλογα με την περίπτωση, το δικαστήριο, που υποβάλλει ένα πρόσωπο σε δικαστική συμπαράσταση, είτε: α) τον κηρύσσει ανίκανο για όλες ή για ορισμένες δικαιοπραξίες γιατί κρίνει ότι αδυνατεί να ενεργεί γι' αυτές αυτοπροσώπως (**στερητική δικαστική συμπαράσταση, πλήρης ή μερική**), είτε β) ορίζει ότι για την ισχύ όλων ή ορισμένων δικαιοπραξιών του απαιτείται η συναίνεση του δικαστικού συμπαραστάτη (**επικουρική δικαστική συμπαράσταση, πλήρης ή μερική**), είτε γ) αποφασίζει συνδυασμό των δύο προη-

